

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยพร้อมการอภิปรายผลรวมถึงข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาการวิจัยในระยะต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

6.1 สรุป

การวิจัยเรื่อง “วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยประกอบด้วย บริบทและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงผลการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวด้านวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ทราบถึงแนวทางของการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ โครงการดังกล่าว ทั้งนี้การศึกษาริบทและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ นักวิจัยได้ใช้กระบวนการ Focus group และ การวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ทราบถึงบริบท และศักยภาพที่แท้จริงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าและการให้บริการของชุมชนในการที่จะทำให้อาชีพชุมชนมีรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยดำเนินการในลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันบริหารจัดการและเป็นเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน อีกทั้งจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศไทยและมีชื่อเสียงในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ รัฐบาลจึงได้พยายามผลักดันให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้และสามารถพึ่งพาตนเอง โดยผ่านการทำธุรกิจชุมชนอาศัยองค์ประกอบพื้นฐานหลักที่สำคัญคือ องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น เช่น งานหัตถกรรม ผนวกกับลักษณะทางธรรมชาติและอุปนิสัยพื้นฐานเดิมของคนเชียงใหม่หรือคนพื้นเมืองที่มีจิตใจ

อ่อนโยน มีมิตรไมตรีกับผู้คนรอบข้างได้หล่อหลอมและถ่ายทอดออกมาในลักษณะของการทำธุรกิจเกี่ยวกับการให้บริการที่สร้างความประทับใจให้กับลูกค้าและเป็นที่กล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก กอปรกับการที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวมาเยือนเป็นจำนวนมากในแต่ละปี จึงทำให้การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนได้รับความสนใจจากชุมชนและมีการทำธุรกิจประเภทนี้เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก และการทำธุรกิจท่องเที่ยวประเภทนี้นอกจากจะทำรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นแล้วยังเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมจังหวัดเชียงใหม่และทำให้จังหวัดเชียงใหม่กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของไทย จากการศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นกรณีศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปบริบทของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวจังหวัดได้ 2 ประเภท ได้แก่

1) วิสาหกิจชุมชนกับการสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเป็นการที่สืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นถือว่าเป็นงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับ จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นจุดสนใจที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมและซื้อสินค้าเหล่านี้จนสามารถทำรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก โดยวิสาหกิจชุมชนกับการสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ การแกะสลัก การทอผ้า งานประติมากรรม เช่น การปั้น ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยแรงงานที่มีทักษะ มีฝีมือ และมีความเชี่ยวชาญบนฐานภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อที่จะทำให้ได้งานที่มีความละเอียดและประณีตสวยงาม สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชนได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เช่น อิฐคนโท ที่สืบทอดฝีมือกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น จนทำให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปที่จะเข้ามาเที่ยวชมและซื้อสินค้าเหล่านี้ในชุมชนจนทำให้มีการจัดงานเทศกาลการท่องเที่ยวประจำปีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2) วิสาหกิจชุมชนกับการเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท พบว่า การท่องเที่ยวในลักษณะนี้เป็นตัวอย่างของวิสาหกิจชุมชนที่พบมากในพื้นที่การท่องเที่ยวของ จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะบริเวณเขตพื้นที่ในชนบท กล่าวคือ หากเป็นพื้นที่ในชนบทที่อยู่ใกล้กับภูเขา แม่น้ำ ลำธาร ที่มีการประกอบวิสาหกิจชุมชนมักเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงช้าง การล่องแก่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและเยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยผ่านกิจกรรมที่มีความสนุกและท้าทายซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง และแม่น้ำที่เป็นเกาะแก่ง ตลอดจนได้มีโอกาสชมทิวทัศน์จากธรรมชาติที่เป็นภูเขา ชมการประกอบอาชีพของคนในชุมชน นอกเหนือจากการชมวิถีชีวิตของคนในชนบทดังกล่าวข้างต้น ยังมีวิสาหกิจชุมชนกับการเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับชีวิตความเป็นอยู่

ของคนในชุมชน โดยการพักกับชาวบ้านแบบโฮมสเตย์ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้ปัจจุบันเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในการประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร การทานอาหาร การแต่งกาย ซึ่งเป็นที่นิยมและเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาสัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดังกล่าว

ในส่วนของผลการวิเคราะห์ศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนที่มีผลต่อศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ สรุปศักยภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร พบว่าวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดแข็ง คือ มีการจัดรูปแบบ โครงสร้างและกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มที่มีที่ที่มีความพร้อม อีกทั้งการได้มาซึ่งคณะกรรมการของกลุ่มใช้หลักการคัดเลือกจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ส่วนจุดอ่อนพบว่า แม้ว่าจะมีการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มในทางปฏิบัติ ประธานกลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบและจึงทำงานเกือบทุกอย่างของกลุ่ม ทำให้สมาชิกของกลุ่มขาดทักษะในการปฏิบัติงาน หรือแม้แต่คณะกรรมการของกลุ่มขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของสินค้าหรือการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ขาดความรู้ในการสำรวจความต้องการ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการซื้อสินค้าหรือให้บริการ และขาดการติดตามการดำเนินงานด้านการให้บริการด้านข้อมูลสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันกลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ในการสนับสนุนและให้โอกาสแสดงสินค้า ตามกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดขึ้น ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาช่วยทำการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ ถือเป็นโอกาสของกลุ่มต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก

2) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการผลิต พบว่าวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดแข็ง คือ สินค้าหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวของวิสาหกิจชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้าน โดยอาศัยภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมา ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเรียนรู้ และมาใช้บริการได้ อีกทั้งสมาชิกของกลุ่มมีความสามารถในการผลิตสินค้า หรือการให้บริการที่มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอจึงเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และซื้อสินค้าได้ตลอดเวลา ส่วนจุดอ่อนนั้นพบว่าชุมชนยังขาดการจัดรายการท่องเที่ยวที่จะจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชุมชน กล่าวคือ ยังไม่สามารถเชื่อมโยงสินค้าและบริการเข้ากับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เข้ามาในชุมชนเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่ไม่มีความสนใจที่จะเข้ามาเที่ยวในชุมชน อีกทั้งยังขาดการวางแผนการผลิตสินค้า หรือการให้บริการ ทำให้บางครั้งนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อสินค้าหรือบริการ แต่ไม่สามารถจำหน่ายสินค้าหรือบริการได้ เพราะ สินค้ามีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ

อุปสรรคที่เกิดจากวิสาหกิจบางประเภทต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำธาร ป่าไม้ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการ แต่เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติบางครั้งมีความขาดแคลนส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนทำให้นักท่องเที่ยว ไม่สามารถเข้ามาใช้บริการได้ ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวโดยวิสาหกิจชุมชนมักจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหรือภาครัฐเป็นข้อดี ในการส่งเสริมการผลิต การให้บริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นโอกาสของกลุ่มในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

3) ศักยภาพการบริหารจัดการด้านการตลาด พบว่าวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มมีจุดอ่อนค่อนข้างมากกล่าวคือ กลุ่มขาดความรู้และทักษะในการวางแผนการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อสินค้าและใช้บริการในชุมชน รวมถึงขาดความรู้ทางด้านภาษาในการนำเสนอสินค้าและบริการให้แก่นักท่องเที่ยวขาดความรู้และความสามารถในการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการต้องผ่านคนกลางหรือเอเจนภายนอกชุมชน เช่น ไกด์นำเที่ยว ทำให้นักชุมชนเสียโอกาสและรายได้ให้แก่บุคคลอื่นที่อยู่ภายนอกชุมชน หรือแม้แต่ว่าขาดความรู้และทักษะในด้านการทำธุรกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันกลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลในการเป็นตัวกลางที่ประสานงานประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวเกิดการซื้อสินค้าและบริการภายในชุมชน ถือเป็นโอกาสอีกทางหนึ่งของกลุ่มที่จะพัฒนาต่อไป

4) ศักยภาพความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว พบว่าวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ วิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้และวิธีการในการเชื่อมโยงสินค้าและบริการให้เข้ากับการท่องเที่ยว หรือแม้แต่ว่าสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนยังขาดความร่วมมือในการที่จะขับเคลื่อน และผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบในส่วนของผู้นำยังขาดความมุ่งมั่นและตั้งใจในการทำงาน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น

5) ศักยภาพทางการเงินการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชี พบว่ามีจุดอ่อนที่สำคัญคือ กลุ่มขาดความรู้และทักษะในการทำบัญชีรับรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงขาดความรู้ทางการเงินการคิดวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนด้านการท่องเที่ยว

จากบริบทและศักยภาพของกลุ่มที่วิเคราะห์ได้ เห็นได้ชัดเจนว่า ด้วยศักยภาพของกลุ่มการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่หากจะพัฒนาต่อไปให้เกิดความยั่งยืนแล้ว กลุ่มท่องเที่ยวต้องแก้ไขจุดอ่อนและพัฒนาตามจุดแข็งและ โอกาสที่ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้การสนับสนุน โดยเฉพาะความรู้ในการประกอบธุรกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบการบริหารด้านการเงิน

และบัญชี ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีของกลุ่มท่องเที่ยวให้เกิดการดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน หากกลุ่มทราบข้อมูลที่แท้จริงของตนเอง ก็จะสามารถวางแผนธุรกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของกลุ่มได้ในอนาคต

ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง 2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง 3) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว 4) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านถ้ำ ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว 5) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันก้อเกิด ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง และ 6) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง ผลการวิเคราะห์ที่ได้ นำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านวิสาหกิจชุมชนของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ อาศัยแบบฟอร์มวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ส่วน โดยส่วนแรก คือ ข้อมูลรายรับของกลุ่มท่องเที่ยว ซึ่งจะแสดงถึงจำนวนนักท่องเที่ยว ราคาที่จำหน่ายการให้บริการท่องเที่ยว และรายรับทั้งปีของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนข้อมูลในส่วนที่สอง คือ ข้อมูลด้านการลงทุนของกลุ่มท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ 1) ค่าใช้จ่ายประมาณการในการลงทุนทั้งสิ้นของโครงการ 2) ปริมาณต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการทั้งสิ้น และ 3) ต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการแยกตามกิจกรรมต่อครั้ง (ปี พ.ศ. 2556) สำหรับข้อมูลในส่วนที่สาม คือ ข้อมูลด้านการเงินของกลุ่มท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ข้อมูลการระดมทุนในอดีต 2) การระดมทุนในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2556) 3) การกำหนดเพดานหุ้นของกลุ่ม 4) เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม 5) การทำบัญชีของกลุ่ม 6) การจัดสรรผลกำไรของกลุ่ม 7) หลักเกณฑ์ในการแบ่งเงินปันผลของกลุ่ม 8) ลูกหนี้ที่เกิดจากการให้สินเชื่อแก่ลูกค้า (ปี พ.ศ. 2556) และ 9) เจ้าหนี้ที่เกิดจากการให้สินเชื่อ/กู้ยืม (ปี พ.ศ. 2556) ผลการวิจัยพบว่า โครงการวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ สามารถทำกำไรสุทธิได้มากถึง 524,321.60 บาทต่อปี แสดงให้เห็นว่าชุมชนไม่ควรทำการท่องเที่ยวในรูปแบบของการให้บริการเพียงอย่างเดียว การที่ชุมชนสามารถผลิตสินค้าโอท็อป (OTOP) หรือผลิตสินค้าชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนร่วมกับการท่องเที่ยวในชุมชนจะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มของโครงการได้สูงถึงร้อยละ 61.05 เมื่อเทียบกับมูลค่าของโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม สอดคล้องกับแนวคิดการทำธุรกิจชุมชนในลักษณะของความหลากหลายของอาชีพ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ชุมชนทำอาชีพด้านการท่องเที่ยวทั้งการให้บริการและการผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการแก่นักท่องเที่ยวร่วมด้วย จึงจะทำให้ชุมชนได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้นและมากกว่าการนำเที่ยวในรูปแบบของการบริการเพียงอย่างเดียว

6.2 อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าและการให้บริการของชุมชนในการที่จะทำให้ชุมชนมีรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยดำเนินการในลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันบริหารจัดการและเป็นเจ้าของกิจการรวมทั้งต้องเกี่ยวข้องของชุมชนร่วมกัน อีกทั้งจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศไทยและมีชื่อเสียงในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ รัฐบาลจึงได้พยายามผลักดันให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้และสามารถพึ่งพาตนเอง โดยผ่านการทำธุรกิจชุมชนอาศัย สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนของพิทยา ว่องกุล (2539) ที่เน้นให้เกิดกระบวนการผสมผสานความหลากหลายและกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เน้นการบูรณาการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากการที่ชุมชนใช้ต้นทุนร่วมกันในชุมชน ซึ่งธนชัย ผู้พัฒน์ (2553) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการต้นทุนไว้เช่นเดียวกัน ผลลัพธ์ที่ได้คือทำให้การประกอบการมีกำไรสุทธิในระดับสูงและก่อให้เกิดความยั่งยืนของธุรกิจท่องเที่ยวในลักษณะนี้ในระยะยาว แต่ทั้งนี้ชุมชนต้องร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของตนเองให้พบและเลือกอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของชุมชนในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกับงานวิจัยของกุลแก้ว คล้ายแก้ว (2551) และทรงคุณ จันทรและคณะฯ (2552) ที่ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของอัตลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวซึ่งทุกฝ่ายต้องบูรณาการร่วมกัน

ดังนั้นการวิจัยในระยะถัดไปจึงต้องขยายความคิดและการปฏิบัติสู่องค์กรภาคีในชุมชนร่วมด้วย ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องมีส่วนร่วมกันจึงจะเห็นภาพในระดับจังหวัดต่อไป นักวิจัยต้องหาตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัยในระยะถัดไป เพื่อนำไปใช้กับบริบทในชุมชนอื่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดผลของการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม